

معلم و روش کلاس داری

عزّت الله حضرتی

مقدمه:

می باشد. البته روش های گوناگون تربیتی به کار گرفته می شود، ولی به علت عدم تناسب این روش ها با تک تک دانش آموزان، متأسفانه در دراز مدت مفید و اثربخش نیست. موضوع تربیت مانند طناب محکمی است که از رشته های متعدد و باریک بافته شده است. از این رو مربی و معلم باید از روش های متعدد و متفاوتی برای هر دانش آموز استفاده کند تا بتواند در گلستان مدرسه گل های معطر و نوع به نوع برویاند و به ثمر برساند. اما اگر همه را با یک روش به راه بیندازد، قطعاً همه شاگردان به سر منزل مقصود نخواهند رسید، همان گونه که تجربه ثابت کرده است. در این مجال روش های ناموفق معرفی و پیش نهادهای روشن و

بی گمان معلمی یکی از مقدس ترین جلوه های عشق و ایثار است که در وجود معلمان عزیز ما متجلی شده و با هیچ یک از معیارهای عالم قابل ارزیابی نیست، مگر با واژه مبارک عشق. معلمی، انسان سازی است و انسان سازی و تربیت انسان کاری است پس ظریف، حساس و متفاوت. از آن جا که انسان موجودی ظریف با روحیه های گوناگون و ظرفیت های مختلف است، لذا لازمه تربیت چنین موجودی، شناخت کامل و جامع او

دروغ‌گویی را در بین دانش‌آموزان رواج می‌دهند، ارزش‌های اخلاقی و انسانی را در آن‌ها نابود می‌کنند و در جهت آموزش خودکامگی و بی‌رحمی گام بر می‌دارند.

در چنین فضایی شاگردان عادت می‌کنند تنها در مقابل زور، فرمان برند و با زور فرمان برانند، و وقتی زور از بین رفت، فرمان‌بری و انجام وظیفه نیز از بین می‌رود.

استفاده از پند و اندرز

پند و اندرز گرچه در آغاز نتیجه می‌دهد، نمی‌توان از آن به عنوان وسیله‌ای مطمئن، سودمند و همیشگی برای اداره کلاس استفاده کرد. در چنین شرایطی کلاس حالت جدی به خود می‌گیرد. انعکاس صدای معلم و سکوت کلاس در هم می‌آمیزند. معلم سخنانش را تمام می‌کند و فکر می‌کند که کارش را به خوبی انجام داده است، ولی اندکی بعد دوباره همان ماجراهای قبل تکرار می‌شود. معلم از این‌که بچه‌ها به حرف‌هایش وقعی نمی‌گذارند ناراحت است، غافل از این‌که شناخت او از حالات روانی - عاطفی بچه‌ها، ناقص و اندک می‌باشد.

عبارت معروف: "وقتی که من به سن و سال تو بودم"، بی‌درنگ نوجوانان را به بستن گوش‌هایشان وا می‌دارد. آن‌ها با گوش ندادن به گفتارهای طبلانی و موعظه‌های اخلاقی ما از خودشان دفاع می‌کنند. آنان نمی‌خواهند بشنوند که ما چقدر خوب بوده‌ایم و آن‌ها در مقایسه با ما چقدر بدند. حتی اگر سخنان ما را هم بشنوند باور نمی‌کنند که ما آن‌قدر کوشا و حساس، زرنگ و صرفه‌جو و مؤدب بوده‌ایم. در واقع برای آن‌ها تصور ما در دوره نوجوانی دشوار است.

مشخص ارائه می‌شود تا آن‌شاء‌الله مفید واقع شود.

روش‌هایی که به کار می‌روند ولی نتیجه چندان‌ی ندارند

استفاده از مقررات خشک

در کلاس‌هایی که مقررات خشک بر آن‌ها حاکم است، هیچ رابطه عاطفی بین معلم و شاگرد برقرار نمی‌شود. شاگرد، معلم را به چشم بیگانه‌ای می‌نگرد که مأمور است چند مطلب علمی را به او یاد دهد. او درس را با اکراه می‌خواند، تکالیفش را با ناراضی انجام می‌دهد، زود خسته می‌شود، از کلاس لذتی نمی‌برد و گاه سعی می‌کند سکوت رخصت‌بار کلاس را با رفتارهای غیرمعمول بشکند، که در این صورت با عکس‌العمل تند و تیز معلم روبه‌رو و وضع بدتر از قبل می‌شود. در این نوع کلاس‌ها معلم نیز متقابلاً از کلاس خسته می‌شود و روحیه‌اش را از دست می‌دهد. تدریس خشک به معلم نیز نمی‌چسبد. این دسته از معلمان، خود زمینه‌ساز ناسازگاری، بدعنتی و هرج و مرج در کلاس‌ها می‌باشند. بعضی از معلمان، با وضع قوانین بیش از حد، شاگردان را سردرگم می‌کنند. شاگرد نمی‌داند به کدام قانون، در کجا، چه وقت، چگونه و چرا باید عمل بکند، به عبارت دیگر هدف‌های اصلی تربیتی در لابه‌لای مقررات ریز و درشت گم می‌شود و از بین می‌رود.

استفاده از زور و خشونت

معلمانی که برای برپایی قانون در کلاس، از زور و خشونت، تهدید و آزار استفاده می‌کنند

می‌باشند. ما نمی‌خواهیم منکر بعضی از اثرهای نیکوری پند و اندرز شویم، بلکه می‌خواهیم یادآور شویم که استفاده از این روش آن هم به‌طور همیشگی و در جهت کنترل کلاس‌هایی که دانش‌آموزان آن‌ها کودکان، نوجوانان و جوانان‌اند، روش مناسبی نیست.

زیاده‌روی در مهر و محبت و دوستی

پاره‌ای از معلمان برای کنترل و اداره کلاسشان از محبت و دوستی بیش از اندازه بهره می‌جویند. این روش نیز آفت‌هایی دارد که یک معلم کارآزموده باید بدان‌ها توجه داشته باشد.

بزرگ‌ترین آفت، فراموشی و گم و گور شدن سرپرستی و هدایت است. در تمام جریانات تربیتی موضوع تربیت نباید فراموش شود. در این کلاس‌ها موضوع تربیت دگرگون می‌شود. اطاعت از بین می‌رود. سردرگمی و هرج و مرج شایع می‌شود. شاگردان در پی الگوهای تربیتی نیستند. آرامشی بی‌پایه و پرورشی بی‌اساس بر کلاس حاکم می‌شود. از اشتباهات و خطاها چشم‌پوشی می‌شود. همه چیز به صورت عادی در می‌آید و اصلاح رفتارهای ناشایست کودکان با این روش ممکن نیست. بنابراین مهر، محبت و دوستی، گرچه تأثیری اعجاز‌گونه دارند، اگر با تدابیر تربیتی دیگری همراه نباشند، اثر مناسبی نمی‌بخشند.

روانه کردن دانش‌آموزان به دفتر مدرسه

اگر از معلمانی هستیم که مشکلات خود را نمی‌توانند در خود کلاس حل کنند و با هر بهانه‌ای دانش‌آموز را روانه دفتر مدرسه می‌کنند، باید در صحت و کارایی روش خود تردید کنیم. آیا تاکنون به احساسات دانش‌آموزی که از کلاس طرد شده و روانه دفتر مدرسه شده است

نویسنده کتاب "شما، کودک شما و محیط" از بچه‌های مدرسه‌ای سخن می‌گوید که انجمن آن تصمیم گرفته بود آن‌ها را همراه مربی‌شان برای تماشای یک فیلم مستند به سینما ببرد.

خانم معلم قبلاً یادآوری کرد که فیلم کهنه است و با دوربین‌های قدیمی فیلم‌برداری شده و بنابراین حرکت در روی پرده سریع تر است. لذا از بچه‌ها خواست که ادب را کاملاً مراعات کنند. کودکان به علامت فهمیدن سرهایشان را تکان دادند و کاملاً توجهشان به این مطلب جلب شد. ولی در سالن سینما وقتی مشاهده کردند که آدم‌ها چقدر احمقانه می‌لرزند و حرکات تند و سریع می‌کنند، زدند زیر خنده. کودکان نیم ساعت تمام خندیدند. وقتی سواران، بی‌ترس و بیم به استحکامات دشمن حمله می‌کردند، آن‌ها چیزی جز حرکت عجیب و عروسکی صورت‌های مردم نمی‌دیدند. موضوع این نیست که کودکان چیز مثبتی از تماشای فیلم به دست نیاوردند، بلکه این است که آن‌ها می‌دانستند به چه چیزی نگاه می‌کنند، ولی به هر حال قادر به جلوگیری از خنده‌شان نبودند. خانم آموزگار بعد از نیم ساعت رنجیده خاطر شد، ولی چرا نتوانست حدس بزند که توضیح او برای کودکان نمی‌تواند مانند توضیح برای آدم‌های بزرگ مورد اطمینان باشد؟

پند و اندرز اگر ادامه پیدا کند، بچه‌ها در مقابل آن نوعی مصونیت پیدا می‌کنند. گاهی بی‌میل هم نیستند که معلم روال عادی کلاس را به هم بزنند و شروع به صحبت‌های پندآمیز کنند. بیش‌تر بچه‌ها در این مواقع، شنیدن را به گوش دادن ترجیح می‌دهند. در دنیای خودشان غرق می‌شوند و فقط بعضی مواقع لغات و جملاتی به گوششان می‌خورد که آن‌ها نیز آشنای چندین ساله‌شان

رسیدگی نیاز دارد تا بتواند در مسیر رشد گام بردارد.

اداره و کنترل کلاس از جریان‌های باریکی که در کنار هم شکل می‌گیرند به وجود می‌آید. هر کدام از این جریان‌ها چون آبی زلال با طعم و خاصیتی مخصوص در جوشش و فوران چشمه بزرگ انضباط کلاس نقش دارند. گِل آلود بودن یا ضعیف بودن هر یک از این جریان‌ها، می‌تواند در زلال و مطبوع بودن آب چشمه اثر ناخوشایندی بگذارد.

آن‌ان که بی‌توجه به این موضوعات در جست‌وجوی کلاس‌های مرتب و با انضباط و بدون مشکل‌اند، باید در اندیشه خود تجدیدنظر کنند. هیچ معلولی بدون علت به وجود نمی‌آید، و هیچ موضوع تربیتی بدون سرمایه‌گذاری و به کارگیری روش‌های درست، انجام نمی‌یابد. هیچ گلی بی‌دلهره به بار نمی‌نشیند، پس ما چگونه می‌توانیم از کلاسی که کوچک‌ترین تلاشی در بهبود و رشد و تکامل آن به کار نبسته‌ایم، انتظار بالندگی داشته باشیم؟ این گونه انتظارهای بی‌پایه و بی‌دلیل است که منجر به ناگواری‌ها، ناکامی‌ها و تلخی‌های محیط آموزشی می‌شود.

فکر کرده‌اید؟ فاصله بین کلاس و دفتر، بستری است برای از بین رفتن اعتماد نسبت به معلم و ایجاد کینه و نفرت و قبول عدم شایستگی خود. شاید معلم یکی دویار آن هم در ظاهر بتواند با این روش کلاس را تحت کنترل درآورد، ولی بعد چه می‌شود؟ وقتی بچه‌ها فهمیدند که معلم برای اداره و کنترل کلاس چیز فرستادن به دفتر مدرسه وسیله‌ای ندارد، آیا کلاس به محیطی سرد و دلهره‌آفرین تبدیل نمی‌شود؟ آیا بچه‌ها معلم را نگهبان کلاس تلقی نمی‌کنند؟ اصولاً کار دفتر مدرسه چیست؟ چرا ما از دفتر مدرسه برای هم آهنگی در آموزش و رفع مشکلات اساسی استفاده نکنیم و به جای آن با ارجاع مشکلات پیش پا افتاده که خودمان نیز سهمی در به وجود آمدن آن‌ها داریم بر مشکلات اداری مدرسه و بر مشکلات روانی - عاطفی بچه‌ها بیفزاییم؟...

چگونه از به هم پیوستن رشته‌های نازک، نخ محکم و استوار پدید می‌آید؟

هر کلاس، چون موجودی زنده و متفاوت با سایر کلاس‌ها، غذا می‌خواهد، روحیه می‌خواهد، به تربیت و مراقبت و

خلاصه و چکیده سخن

به صورت پیش‌نهادهای مشخص

- ۱۹- کنایه نزنید و سخن نیشدار به زبان نیاورید.
- ۲۰- به دانش‌آموزان لقب ندهید و هر چند به شوخی آن‌ها را با اسامی سبک نام‌گذاری نکنید.
- ۲۱- با صدای بلند و در حضور دیگران به سرزنش دانش‌آموزان نپردازید.
- ۲۲- هرگز به دانش‌آموزان توهین نکنید.
- ۲۳- دانش‌آموزان را به عنوان یک شخص مورد حمله قرار ندهید، فقط به رفتارهای بد اعتراض کنید.
- ۲۴- قیافه، صدا، طرز راه رفتن و سؤال کردن هیچ دانش‌آموزی را به مسخره نگیرید.
- ۲۵- شاگردان را نسبت به هم مؤدب‌بار بیاورید.
- ۲۶- از به کار بردن روان‌شناسی وارونه و یأس‌آلود دوری کنید.
- ۲۷- در رفتار و گفتار و نگاه و محبت، عدالت را رعایت کنید.
- ۲۸- زمینه را برای احساس تبعیض و ظلم فراهم نکنید.
- ۲۹- به سؤالات خصوصی دانش‌آموزان شکل عمومی بدهید و سپس به آن‌ها پاسخ بگویید.
- ۳۰- به کودکان مسئولیت بدهید و آن‌ها را به کارهای گروهی در کلاس تشویق کنید.
- ۳۱- با برنامه‌ریزی دقیق به کلاس وارد شوید.
- ۳۲- برای اوقات فراغت غیرمنتظره در کلاس، برنامه‌هایی پیش‌بینی کنید.
- ۳۳- بر تدریس ماده‌درسی‌تان مسلط باشید.
- ۳۴- هر روز بر معلومات خود اضافه کنید.
- ۳۵- هیچ سؤالی را بی‌جواب رها نکنید.
- ۳۶- در تدریس جدی و منطقی باشید و نهایت تلاشتان را به کار برید.
- ۳۷- از شیوه‌های نو برای تدریس استفاده کنید.
- ۱- مشکلات انضباطی کلاستان را در خود کلاس حل کنید.
- ۲- اسامی شاگردانتان را به سرعت یاد بگیرید.
- ۲- سعی کنید ویژگی‌های فردی شاگردانتان را بشناسید.
- ۴- از یافته‌های روان‌شناختی برای اداره کلاس‌های خود استفاده کنید.
- ۵- از شغلتان بدگویی نکنید.
- ۶- نشان دهید که خودتان از کلاس تدریس و کار با دانش‌آموزان لذت می‌برید.
- ۷- علاقه، جدیت و پشتکارتان را نشان دهید.
- ۸- به موقع و سر وقت در کلاس حضور یابید.
- ۹- ادب، متانت و رفتارهای شایسته را زیور خود سازید.
- ۱۰- خوش‌برخورد، با حوصله و فروتن باشید.
- ۱۱- جدی و صمیمی باشید و از لاف زدن، خودستایی و ظاهرسازی دوری کنید.
- ۱۲- از مقررات خشک و خسته‌کننده دوری کنید.
- ۱۳- آن‌چه را که می‌خواهید شاگردانتان بدان عمل کنند، واضح، روشن و با قاطعیت بیان کنید.
- ۱۴- دلیل فرمان‌هایتان را به دانش‌آموزان بگویید.
- ۱۵- از شاگردانتان انتظارهای بی‌جا و توقعات بیش از اندازه نداشته باشید.
- ۱۶- دانش‌آموزان را به سؤال کردن تشویق کنید.
- ۱۷- به قول‌ها و وعده‌هایتان دقیقاً عمل کنید.
- ۱۸- دانش‌آموزان را با دو بال بیم و امید به پرواز در آورید.

۳۸- به پیشینه آموزش موضوع تدریس تان در سال‌های قبل و روند تکاملی آن در سال‌های آینده توجه داشته باشید.

۳۹- به جنبه‌های کاربردی درستان بیش‌تر اشاره کنید.

۴۰- دستورهایی را که برای موارد درسی و اخلاقی صادر می‌کنید با صراحت بیان کنید.

۴۱- دستورهای متضاد صادر نکنید.

۴۲- دستورهایتان را دقیقاً پیگیری کنید.

۴۳- اختلافات کلاس را با آرامش، دوستانه و بی‌هیاهو حل کنید.

۴۴- نسبت به فرد، ملایم و نسبت به موضوع سخت‌گیر باشید.

۴۵- در حالت عکس‌العمل واقع نشوید.

۴۶- از انتقاد در جمع پرهیز کنید.

۴۷- با دانش‌آموزان مشکل‌آفرین در بیرون کلاستان صحبت کنید.

۴۸- در مقابل بچه‌ها موضع‌گیری نکنید.

۴۹- علل قسمتی از بی‌نظمی‌ها را در خودتان جست‌وجو کنید.

۵۰- روش‌های کاربردی‌تان را همواره کامل و بی‌نقص بشمارید.

۵۱- بیش‌تر به پاداش تکیه کنید تا جریمه.

۵۲- بچه‌ها را با لذت یادگیری آشنا کنید.

۵۳- شوق به موفقیت را در دل بچه‌ها زنده و فعال سازید.

۵۴- بچه‌ها را از عواقب شکست نترسانید.

۵۵- رابطه‌ای استوار و معنوی با بچه‌ها برقرار کنید.

۵۶- با بچه‌ها بخندید، خوشحال شوید و با بچه‌ها زندگی کنید.

۵۷- با بچه‌ها هم‌دردی کنید.

۵۸- بیش‌تر به ریشه‌های بدرفتاری توجه کنید

نه خود بدرفتاری .

۵۹- به طور مکرر نپرسید چرا این کار را کردی؟ بگویید چگونه شد که این کار را کردی؟

۶۰- صمیمی باشید ولی جریان تربیتی را واژگونه نکنید. نبض کلاس را در دست داشته باشید.

۶۱- با بچه‌ها همکاری کنید.

۶۲- با بچه‌ها دوست باشید ولی خیلی خودمانی نشوید.

۶۳- به حرف دانش‌آموزان به دقت گوش کنید.

۶۴- کمی خوشمزگی داخل صحبت‌هایتان داشته باشید.

۶۵- اگر اشتباهی کردید حالت دفاعی به خود نگیرید.

۶۶- کارهایتان را خوب، دقیق و کامل انجام دهید.

۶۷- از دفتر مدرسه برای به دست آوردن سوابق رفتاری و تحصیلی دانش‌آموزانتان استفاده کنید.

کنید .